

نگاه

چشم‌انداز رابطه با روسیه

در دوران پساتحریم

بهرام امیراحمدیان*

● روابط ایران و روسیه در دوران پساتحریم از ویژگی خاصی برخوردار است. آمادگی روسیه برای تحویل سامانه دفاعی اس۳۰۰ پس از برقراری سامانه پیشرفته‌تر اس۴۰۰ روسی در سوریه، تعجب کارشناسان را برانگیخته است. اینکه روسیه آماده شده است این سامانه را به ایران بدهد و شرط گذاشته که ایران شکایت خود را درباره عدم پایبندی روسیه به قراردادی که در دوره ریاست‌جمهوری مدودف لغو شد، از مراجع قضائی بین‌المللی پس بگیرد. اما در نزدیکی بیش از اندازه به روسیه باید احتیاط کرد که البته دستتگاه دیپلماسی ما هوشیارتر از آن است که همه تخم‌مرغ‌های ایران را در سبد روسیه قرار دهد. وقتی زیاد به روسیه نزدیک می‌شویم به همان اندازه از دیگر کشورها و بازیگران دور می‌شویم و به آنها فکر نمی‌کنیم. چین از نظر سرمایه و اروپا و در رأس آن آلمان از نظر تکنولوژی پشت دروازه‌های ما هستند. هنگامی که منافع خود را در نزدیکی به روسیه جست‌وجو می‌کنیم واقعیت چنین را نمی‌توانیم خوب درک کنیم. پروژه‌ای به عظمت «یک راه یک کمربند» را از نظر دور می‌داریم؛ پروژه‌ای که می‌تواند برای ایران، آینده بهتری را برای تبدیل‌شدن به قدرت منطقه‌ای رقم بزند. در سند چشم‌انداز ۱۴۰۴، ایران کشوری تعریف شده است با بیشترین تعامل با محیط بین‌الملل. نزدیکی بیش از حد به روسیه، کشور ما را به یک قدرت قلمرو بری تبدیل می‌کند. ایران دارای ظرفیت‌های بسیاری برای ایفای نقش برتر در منطقه است. روسیه تمایلی به تبدیل‌شدن ایران به قدرت منطقه‌ای ندارد و به‌دنبال بهره‌گیری از ایران برای نفوذ بیشتر در خاورمیانه است. اخیراً رئیس‌جمهور روسیه آمادگی خود را برای میانجیگری بین ایران و عربستان اعلام کرده است. ظاهراً روسیه می‌خواهد از طریق ایران وارد خاورمیانه شود. اکنون که وارد سوریه شده، می‌خواهد به عربستان نیز نزدیک شود. دستگاه دیپلماسی ایران که می‌تواند به برجام برسد، می‌تواند خود در درون ساختارهای منطقه‌ای مسائل خود را حل کند. ایران خود بازیگری مهم در منطقه است. اما با این‌همه، ما می‌توانیم با روسیه در همکاری‌های فی‌مابین اقتصادی حجم روابطمان را گسترش دهیم. اکنون که روسیه از سوی غرب تحریم شده و خود اتحادیه اروپایی را از نظر واردات موادغذایی تحریم کرده است و روابط تیرهای با ترکیه دارد و واردات موادغذایی را از ترکیه قطع می‌کند، دست به‌سوی ایران دراز کرده است. بسیار خوب، ایران ظرفیت‌هایی دارد که می‌توان در این رابطه مورد مبادله قرار گیرد. در سال‌های اخیر حجم تجارت خارجی بین ایران و روسیه در پیرامون یک تا سه میلیارد دلار در سال در نوسان بوده است. مقدار صادرات ایران به روسیه در سال‌های مختلف هیچ‌گاه به یک میلیارد دلار نرسیده است. با درنظرگرفتن اینکه مقدار صادرات ایران به افغانستان حدود سه، چهار میلیارد دلار و عراق بیش از شش میلیارد دلار بوده، روسیه به‌عنوان بزرگ‌ترین همسایه ایران سهم کمتری در مقایسه با دیگر همسایگان ایران دارد. ممکن است برخی به این جمع‌بندی برسند کالایی که ما به افغانستان و عراق صادر می‌کنیم به‌درد روسیه نمی‌خورد. ولی باید در نظر داشت روسیه فقط مسکو و سن‌پترزبورگ نیست. در بخش آسیایی از جمله سبیری و اورال و مناطق ولگا و قفقاز شمالی و مناطق دوردست آن بازارهایی برای کالاهای ایرانی وجود دارد که اکنون در اختیار چین و ترکیه است. پیرامون مسکو هم بازارهایی برای کالاهای ایرانی هست. باید رفت و دید. عمده توریست‌های روسی هم که به ترکیه می‌روند، به‌منظور تجارت چمدانی برای همین بازارهاست. می‌توان در شهرهای توریستی ترکیه به‌ویژه استانبول این نوع مسافران را با چمدان‌های مملو از کالاهای ترکی دید. ولی از سوی دیگر به سبب پایین‌بودن حجم مبادلات و عدم شناخت بازارهای ایران از سوی روس‌ها، بازارهای روسیه برای کالاهای ایران محدود بوده است. از طرف دیگر کالاهای تولیدی ما را بر مصرف کشور در بازارهای دیگری که طی سالیان دراز از ثبات نسبی برخوردار بوده، صادر می‌شده است. روسیه و ایران هر دو کشورهای صادرکننده نفت و انرژی هستند. به همین سبب اقتصاد آنان نسبت به هم تکمیل‌کننده (اکمالی) نیست. سهم نفت در اقتصاد هر دو کشور بیش از ۵۰ درصد است. اکنون روسیه نیازمند واردات بیشتر کالا به‌ویژه خوراک از ایران است. ایران چگونه می‌تواند سهم کمتر از یک درصدی خود را در بازار روسیه افزایش دهد؟ حضور در بازار روسیه و صادرات موادغذایی و محصولات کشاورزی به این کشور جز، برنامه‌های جدیدی است که البته روسیه نیز خواهان این روابط است. گسترش روابط تجاری بین ایران و روسیه در شرایط کنونی از هر دو سو مورد تأکید قرار گرفته است. روسیه علاقه‌مند است جمهوری اسلامی ایران با پیوستن به اتحادیه اقتصادی اوراسیایی ضمن کمک به روسیه در گسترش این اتحادیه اقتصادی برای تقوq بر شرایط اقتصادی بحرانی روسیه، از ترجیحات تجاری این اتحادیه برخوردار شود. مذاکراتی در این زمینه انجام شده و مقدمات همکاری ایران با این اتحادیه در حال پیگیری است.

«کارشناس مسائل روسیه

بازگشت به میز مذاکره

آغاز دور جدید مذاکرات هسته‌ای؛ بعد از شش ماه توقف مذاکرات به سرپرستی سعید جلیلی و برگزاری انتخابات ریاست‌جمهوری در ایران، مذاکره هسته‌ای به وزارت خارجه محول و دور جدید مذاکرات به سرپرستی محمدجواد ظریف آغاز شد. اولین دور مذاکرات در حاشیه مجمع عمومی سازمان ملل و با حضور وزرای خارجه ایران و کشورهای ۵+۱ برگزار شد. در این دیدار اولین دور مذاکره رودرروی وزیر خارجه ایران و آمریکا بعد از سه دهه برگزار شد. پس از این مذاکره در نیویورک، سه دور مذاکره در شهر ژنو انجام شد.

آذر ۹۳

ادامه چانه‌زنی در وین

تمدید هفت‌ماهه مذاکرات؛ با این تفکیک که در چهار ماه به توافقی سیاسی در کلیات دست یابند و در سه ماه باقی‌مانده به توافق در جزئیات تمرکز کنند. اختلاف همچنان پابرجا بود. دو دور مذاکره معاونان وزرای خارجه در ژنو و وین- آمانو برای هماهنگی با صالحی و اطلاع از روند انجام تعهدات هسته‌ای ایران به تهران سفر کرد. دیدار ظریف و اشتون در بروکسل- دیدارهای متعدد بین وزرا در حاشیه مجمع عمومی سازمان ملل- یک دور هم در عمان، کری، ظریف و اشتون با هم دیدار کردند.

تیر ۹۴

توافق قرن در هتل کوبورگ

دستیابی به توافق بر سر برنامه جامع اقدام مشترک؛ بعد از ۱۹ روز مذاکره فشرده بین ایران و ۵+۱ بالاخره توافق بر سر برنامه جامع اقدام مشترک در وین به دست آمد. وزرای خارجه ۵+۱ چندین‌بار به وین رفتند و دوباره بازگشتند اما جان کری و محمدجواد ظریف در هتل کوبورگ وین مانندت تا بالاخره به توافق دست پیدا کنند. برخی نوشتند ظریف، کری را محبوس کرده تا بالاخره توافق به دست آید. در این دور مذاکره، رکوردهای جدیدی از ساعات متمادی و روزهای متمادی مذاکره زده شد. در فاصله فروردین تا تیر، عمدتاً معاونان و کارشناسان دو طرف در حال مذاکره و چکش‌کاری متن توافق بودند. علاوه بر نوشتن متن توافق، بر سر متن قطع‌نامه شورای امنیت نیز کار می‌شد. توافق بیش از صدصفحه‌ا ۲۳ تیرماه اعلام شد. اتحادیه اروپا و آمریکا تحریم‌های هسته‌ای ایران را لغو کردند و ایران بازطراحی در قلب راکتور اراک را پذیرفت. علاوه بر آن سایت فردو به یک مکان تحقیقاتی تبدیل شد. یک هفته بعد قطع‌نامه ۲۲۳۱ در شورای امنیت سازمان ملل، تمام قطع‌نامه‌های تحریمی پیشین علیه ایران را لغو کرد. اواسط آذرماه نیز شورای حکام، با تصویب قطع‌نامه‌ای پرورده ۱۲اساله پیمادی (مطالعات ادعایی در برنامه هسته‌ای ایران) را مختموه اعلام کرد. از آن‌زمان تاکنون ایران و ۵+۱ به تعهدات خود عمل کرده‌اند تا اجرای برجام یعنی لغو عملی تحریم‌های ایران فرا برسد.

WALL STREET JOURNAL

بازگشت به بازار جهانی نفت در شرایط دشوار

بنوا فوکون؛ بازار نفت جهانی با شوک تکان‌دهنده افت قیمت‌ها خود را آماده استقبال از ایران برای ورود به بازار کرده است. این روزها قیمت نفت خام به پایین‌ترین سطح خود در ۱۲ سال گذشته - یعنی بشکه‌ای ۳۰ دلار- رسیده درحالی‌که ایران‌ای آماده اجرای طرح‌های نفتی خود هستند. مقامات ایرانی گفته‌اند مشغول مطالعه قراردادهای پیاپای نفت به صورت مبادله نفت در برابر کالا از اروپا هستند. ایرانی‌ها در همین حال سرگرم بررسی و مطالعه روی طرح سرمایه‌گذاری در پالایشگاه‌های خارجی و همچنین تغییر معیارهای خود در نرخ‌گذاری نفت ایران هستند. این اقدامات سیاست‌مداران ایرانی در جهت بازپس‌گیری بازارهای نفت ایران از رقبای منطقه‌ای است. تحلیلگران معتقدند با افزایش سطح صدور نفت ایران، قیمت‌ها باز هم کاهش پیدا خواهد کرد. اما برخی دیگر نظرشان این است که قیمت‌های فعلی هم به‌نوبه خود بازتاب افزایش صدور نفت ایران است که در سال ۲۰۱۴ هفتمین کشور تولیدکننده نفت جهان بوده است. ایران می‌داند در مقطعی دشوار با به عرصه بازار می‌گذارد. امروز سعودی‌ها و روس‌ها جای خالی ایران را در بازار نفت پر کرده‌اند. ایران مبادله پایاپای را راهی خلافتنه برای رقابت در جنگ قیمت می‌شناسد، بدون آنکه مجبور باشد نفت خود را زیر قیمت بفروشد.

theguardian

تغییر معادلات جهانی

با دورخیز واشنگتن و اتحادیه اروپا برای لغو تحریم‌های ایران، شش‌ماهش معکوس بازگشت تهران به عرصه تعیین معادلات جهانی، آغاز شده است. لغو تحریم‌ها که به ممنوعیت واردات نفت ایران از سوی کشورهای اتحادیه اروپا پایان می‌دهد، معادلات اقتصادی جهان به‌خصوص بازار خریدوفروش نفت

دیپلماسی

روزشمار ۲۲ ماه مذاکره نفس گیر

آذر ۹۲

توافق موقت در ژنو

دستیابی به توافق ژنو بعد از سه دور مذاکره در ژنو؛ در این توافق کوتاه‌مدت، ایران محدودیت‌هایی در دستاوردهای هسته‌ای‌اش مثل تبدیل اورانیوم غنی‌شده ۲۰ درصد به اکسید و توقف غنی‌سازی بیش از پنج درصد را قبول کرد. در ازای اجرای این محدودیت‌ها در ایران، برخی تحریم‌های ایران لغو شد، مثل تحریم صادرات پتروشیمی، طلا و صنایع هوایی. همچنین ۵+۱ متعهد شد تحریم جدید علیه ایران تصویب نکنند. در این مقطع، مذاکرات برای دستیابی به توافق جامع، به مدت شش ماه تمدید شد. اجرای تعهدات ایران و ۵+۱ از ۲۰ دی ۹۲ آغاز شد.

فروردین ۹۴

گره‌گشایی در لوزان

دستیابی به تفاهم سیاسی بر سر کلیات توافق؛ در چهارماهه گذشته، مذاکرات متعددی انجام شد. معاونان و کارشناسان در وین و ژنو در تلاش بودند اختلافات بین طرفین را رفع کنند اما عمده مذاکرات بین طرف ایرانی و آمریکایی بود- مذاکراتی در مونترو، بروکسل انجام شد و از ۲۵ اسفند ۹۳ تا ۱۳ فروردین ۹۴ دو دور مذاکره در لوزان انجام شد- ورود وزیر انرژی آمریکا و رئیس سازمان انرژی اتمی ایران، به جریان مذاکرات هسته‌ای و انجام مذاکرات فنی- در بیانیه پایانی این مذاکرات بر سر بیانیه‌ای شامل خلاصه‌ای از مجموع راه‌حل‌های تفاهم شد.

خواهد بود که در سال‌های اخیر با موفقیت به بازارهای آسیایی بازگشته به‌طوری‌که صادرات این کشور به بالای سه‌میلیون و ۵۰۰ هزار بشکه در روز رسیده است.

ALJAZEERA

نفت همچنان در سراسیایی

با توجه به عرضه بیش از تقاضا و رسیدن بهای طلای سیاه به کمترین میزان در ۲۰ سال گذشته، نگرانی‌ها از بحرانی‌شدن شرایط بازار افزایش یافته است. تعداد زیادی از شرکت‌های بزرگ نفتی در حال کاهش نیروی کار و بودجه خود هستند، این در حالی است که برخی دیگر از این شرکت‌ها مانند «سعودی آرامکو» تولید خود را به‌هیچ‌وجه کاهش نداده‌اند. برخی کشورهای عضو «وپک» از جمله عراق و ایران نیز تصمیم به افزایش میزان تولید خود دارند. در یک سال گذشته بهای نفت ۵۰ درصد کاهش یافته است. بیشترین بهای نفت در ۱۲ ماه گذشته، بشکه‌ای ۱۱۰ دلار بوده است. برخی بانکداران سرمایه‌گذار هشدار داده‌اند ممکن است بهای نفت حتی به بشه‌ای ۱۰ دلار هم برسد.

THE HILL

شکایت کنگره از اوپاما

جمهوری‌خواهان کنگره آمریکا بعد از ناتوانی در ایجاد مانع در مسیر توافق هسته‌ای با ایران، تصمیم گرفته‌اند از دولت اوپاما شکایت کنند. «مت سالمون»، جمهوری‌خواه ایالت آریزونا، گفته است نمی‌دانم اقامه دعوی چه‌انداز فوری دارد یا خیر. چندنامزد دعوای قضائی علیه دولت اوپاما به دلیل توافق هسته‌ای با ایران در لحظات پایانی تنش میان بینر و محافظه‌کاران مجلس نمایندگان آمریکا همچون سالمون مطرح شد و زمانی که مشخص شد تعداد کافی از دموکرات‌های سنا در بحث توافق هسته‌ای ایران از کاخ سفید حمایت می‌کنند، بینر به درخواست محافظه‌کاران مجلس

یادداشت

گسترش تعامل

بادوست دوران تحریم

اسدالله اظهري*

● کشور در دوران تحریم فضای خاص خود را داشت واکثون با اجرائی‌شدن برجام وارد فاز جدیدی می‌شویم که ورود پول و سرمایه خارجی را آسان‌تر می‌کند، اما روشن است که نمایان‌شدن اثرات برجام، پیروسه‌ای زمان‌بر است و به این سرعت مشاهده نخواهد شد. با توجه به اینکه ترکیه در دوران تحریم دوست خوب ایران بود - فقط تحریم‌های اتحادیه اروپا را رعایت می‌کرد و به تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا تمکین نمی‌کرد - در فضای بعد از برجام روابط ما با این کشور نیز تحت‌تأثیر قرار خواهد گرفت. اگرچه در روابطمان با این کشور در دوران تحریم فرازوفرودهایی داشتیم و با مسائلی مانند دستگیری برخی از مسئولان این کشور به‌عنوان عوامل فساد مواجه شدیم، اما کمک‌ها و نقش ترکیه در دوزدن تحریم‌ها را نمی‌توان نادیده گرفت. زمانی که امارات برخود بدی با ما داشت توانستیم از ترکیه استفاده کنیم و این پیشینه به‌اضافه بازار و جامعه آزاد در این کشور سبب می‌شود بستر بعد از اجرائی‌شدن تحریم‌ها فرصت خوبی برای گسترش مناسبات با این کشور باشد. فراموش نمی‌کنیم که در سال‌های گذشته به‌دلیل سیاست‌های اقتصادی خودمان در عرصه انرژی و... از ترکیه عقب افتادیم و این کشور ضربه ویرانگری به ما زد، بنابراین فضای پس‌برجام فرصت مناسبی برای بازگشت ایران به جایگاه واقعی خود است و باید به بهترین شکل از آن استفاده کرد. ایران و ترکیه از لحاظ سیاسی تفاوت‌هایی دارند، اما همسایگی و ارتباطات اقتصادی موجب می‌شود نوع حکومت و دولت‌های مختلف در مناسبات دو کشور چندان اثری نداشته باشد. برجام برای هر دو کشور فرصت خوبی است که روابط خود را گسترش بدهند و متناسب کنند. حتی ایران می‌تواند در اقتصاد خود بین عرب‌ها و ترک‌ها نیز تعادل برقرار کند و با توجه به رفتار نامناسبی که جهان عرب با ایران دارد از ترکیه به‌عنوان یک آلترناتیو استفاده کند. «کارشناس مسائل ترکیه

ادامه از صفحه اول

مثلت بهره‌وری برجام

بالاترین دستسازد اجرای برجام را می‌توان در مدیریت جدی یک بحران و نیز رفع تحریم‌های هسته‌ای علیه ایران خلاصه کرد. عمده تحریم‌های پس از روز اجرای برجام رفع شده و می‌شوند به سه حوزه بانکی، نفت و حمل‌ونقل هوایی و دریایی مربوط می‌شوند. رفع تحریم‌هایی که در نهایت بارصردکن دقیق و پیگیری اجرائی‌شدن آنها، می‌توانند به رونق تولید داخلی و توسعه صادرات و به‌دنبال آن افزایش رشد اقتصادی منجر شوند؛ موضوعی که لازمه تحقق آن عزمی ملی برای ایجاد بستر مناسب حقوقی و اصلاح متناسب قوانین، باربینی سیاست‌های حمایت‌کننده تولید باکیفیت و رقابتی، تسهیل صادرات مبتنی بر ارز واقعی و تنویق بازار به واردات فناوری‌ها با تولیدهای با کیفیت بالاست. این روندها که می‌تواند به رشد اقتصادی کشور منجر شود، در صورت جذب سرمایه‌گذاری خارجی، امکان تحقق مؤثرتری پیدا می‌کنند. بدون شک اجرای برجام و به‌ویژه رفع تحریم‌های بانکی و تسهیل فرایند حمل‌ونقل کالاها می‌تواند بستر مناسبی برای تولید، تقویت صادرات و نیز جذب سرمایه‌گذاری خارجی فراهم کند، همچنان که اجرای برجام می‌تواند مقدمات اقتصادی و نیز سیاسی بهره‌مندی اقتصاد داخلی از ارتباط سازنده با اقتصاد بین‌الملل را فراهم آورد و روند مذاکرات مربوط به الحاق به سازمان تجارت جهانی را سرعت ببخشد. اما باید به این نکته توجه کرد که در نهایت، جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی در انتقال فناوری پیشرفته و رونق تولید در کشور منوط به تضمین امنیت است، امنیتی که امروزه فراتر از محدوده درون مرزها و در گستره منطقه خاورمیانه دانسته می‌شود. سرمایه‌گذاری تولیدی و سازنده همچنان که جذب شفافیت و امنیت و عقلانیت است، از فضای تنش و التهاب و هیجان‌زدگی گریزان است. خوشبختانه امنیت موجود در کشور ما می‌تواند شرایط مناسبی برای جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی فراهم کند، البته این امنیت داخلی می‌تواند با رعایت شاخص‌هایی مانند ثبات و شفافیت قوانین، پذیرش تنوع و تکرر فرهنگی و سیاسی و ارتقای حقوق شهروندی، افزایش‌دهنده میزان سرمایه‌گذاری، همدلی و انسجام ملی باشد، درحال‌حاضر، منطقه خاورمیانه مالاامال از بحران و ظرفیت‌های متعدد تنش‌زایی است که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم می‌تواند بر کشور ما تأثیرگذار باشد. وجود تروریسم سازمان‌یافته، جنگ‌های داخلی، بی‌ثباتی و رقابت‌های غیرسازنده میان کشورهای منطقه، همسایه کمابیش می‌تواند وضعیت ما را تحت‌تأثیر قرار بدهد و بخشی بزرگ از توانمندی‌ها و ظرفیت‌های پیشرفت و توسعه کشور را مصروف خویش کند. سیاست حسن تعامل با کشورهای منطقه و یافتن راهکارهای هم‌افزایی و همکاری به‌جای تشدید اختلاف‌ها و رقابت‌های غیرسازنده، به اندیشیدن و سیاست‌گذاری روش‌بازانه و اجرائی دقیق سیاست‌ها نیاز دارد. «هوشیاری، شکیبایی و همدلی ملی»، «عقلانیت و تدبیر در سیاست‌گذاری و اصلاح و اجرای قوانین» و نیز «تلاش برای برقراری امنیت منطقه‌ای و حسن‌تعامل با کشورهای همسایه» سه‌عنص مثلث بهره‌وری بیشینه از دستاوردهای برجام را تشکیل می‌دهند.